

MOŻNY (890) *ai*

możny (881) **możen** (9).

o jasne.

comp i sup (102 + 63) -możniejszy (165); -ejszy (8), -(e)jszy (157). *sup* nã- (36), nãj- (27); nã- *KrowObr, BielKron* (2), *HistRzym, WujJud, BudBib, StryjKron, Phil, WujNT*; nãj- *BibRadz, KochSat, GórnDworz, ReszPrz, GórnRozm*; na- : nãj- *RejPs* (12 : 6), *LubPs* (2 : 1), *RejAp* (2 : 1), *RejPos* (1 : 7), *RejZwierc* (5 : 2), *PaprPan* (2 : 1), *ModrzBaz* (2 : 3), *Calep* (1 : 1); ~ nã- (29), na- (6), n(a)- (1); nã- : na- *RejPs* (6 : 6); ~ nãj- (26), n(a)j- (1).

sg N m możny, możniejszy, nãjmożniejszy (206), możn(e)j (1); -y : -(e)j *Calep* (11 : 1). \diamond *G* możnego, możniejszego, nã(j)możniejszego (50); -ého (5), -ego (1) *BiałKat*, -(e)go (44). \diamond *D* możnému, możniejszemu, nã(j)możniejszemu (35); -ému (3), -emu (1) *KochPs*, -(e)mu (31). \diamond *A* możn(e)go, możniejsz(e)go, nã(j)możniejsz(e)go (45), możny, możniejszy (9). \diamond *I* możnym, możniejszym, nãmożniejszym (53), możn(e)m, możniejsz(e)m, nãmożniejsz(e)m (7) *RejPs* (6), *GórnRozm*. \diamond *L* możnym (2). \diamond *V* możny, możniejszy, nã(j)możniejszy (38). \diamond *f N* możnã, możniejszã, nã(j)możniejszã (76), można (4), możn(a) (3); ~ (*attrib*) -ã (36), -a (1) *RejZwierc*; ~ (*praed*) -ã (40), -a (3); -a *RejPosWiecz*³, *CzechRozm*; -ã : -a *GórnRozm* (1 : 1). \diamond *G* możnej, możniejszej (22); -ej (2), -(e)j (20). \diamond *D* możnej (2); -ej (1), -(e)j (1). \diamond *A* możną (28). \diamond *I* możną (14). \diamond *L* możn(e)j (1). \diamond *V* możnã (3). \diamond *n N* możné, możniejszé, nãjmożniejszé (20), można (5); -é (3), -(e) (17); ~ (*attrib*) -é (15); ~ (*praed*) -é (5) *LubPs, BibRadz, Mącz, RejPos, StryjKron, -o* (5) *LibLeg, KromRozm III, SkarŻyw, KochFr, LatHar*. \diamond *G* możného, możniejszego (13); -ého (3), -(e)go (10). \diamond *D* możn(e)mu, nãjmożniejsz(e)mu (2). \diamond *A* możn(e) (4). \diamond *I* możnym (8). \diamond *V* możn(e) (1). \diamond *pl N m pers* możni, możniejszy, nãmożniejszy (57). *subst* możné, nãmożniejszé (18); -é (4), -(e) (14). \diamond *G* możnych, możniejszych, nãmożniejszych (59). \diamond *D* możnym, możniejszym, nã(j)możniejszym (17), możn(e)m (2) *ComCrac, GórnRozm*. \diamond *A m pers* możné, możniejszé (30); -é (3), -(e) (27). *subst* możné, możniejszé, nãjmożniejszé (24); -é (2), -(e) (22). \diamond *I m* możnémi, możniejszými, nã(j)możniejszými (13), możnymi (7); -ými *RejPs* (2), *Leop, RejPos, HistLan, KochPs* (2), *ModrzBaz* (2), *PaprUp* (2), *SkarKazSej*; -ymi *LubPs* (2), *KrowObr, RejZwierc, SkarŻyw, SapEpit*; -ými : -ymi *WujNT* (1 : 1); ~ -ými (1), -emi (1) *KochPs* (1 : 1), [-ęmi], -(e)mi (11). *n* możnymi (1) *BudBib*, możn(e)mi (1) *BibRadz*. \diamond *L* możnych (4). \diamond *V m pers* możni, nãmożniejszy (4). *subst* możn(e) (1).

Składnia comp: możniejszy nad kogo (14), możniejszy niż kto, co (7), możniejszy wszech (1). \diamond *Składnia sup*: nãmożniejszy z kogo (2), nãmożniejszy między kim (2), nãmożniejszy kogo (1), nãmożniejszy nad kim (1).

Sł stp brak, Cn notuje, Linde XVI – XVIII w.

1. *Taki, który dzięki temu czym jest lub co posiada może dużo sprawić; potens Vulg, PolAnt, Modrz, Calep, JanStat, Cn; fortis Vulg, PolAnt, Modrz; magnus, robustus PolAnt; valens, validus Mącz; virilis Modrz; factiosus, pollens Cn* (784) : A nád iego wołą nieofiedzi fie wpokoju naymożnieyfýy krol/ ácz by był niezliczonemi hufy ořtãpiony *RejPs* 48, 24v, 69v, 78v, 98, 103 (11); *ComCrac* 11; Zãprawdę my ieftełmy możni zwycięŃce [*victorisi enim sumus nos*]/ iř nie tylko ludzie ále teř y bogowie imieniu nãłzemu vfluguiã *HistAl* G7; Iř moczarze te⁸⁰ łwiátã ácz możni łã/ ále Pan możnieyfýy co ie w

niwecz zetrze *LubPs* R4v *marg*; Możny tu ná zyemi będzie narod yego *LubPs* Z5, C *marg*, I, P, Q3, Y (22); *GroicPorzRej* C4; *KrowObr* 241v; *RejWiz* 186; *Leop Gen* 26/16, 2.*Esdr* 11/14; Oto iuż tych Izraélczykow wiécey niż nas y możnieyŝyŝych *BibRadz Ex* 1/9, *4, I 7b *marg*, *Esdr* 7/28, *Iud* 18/26, *Ps* 68/31 (9); gdy kto możny vmárł/ obraz z modłą mu poŝtáwiono v grobu *BielKron* 8, 91, 205v [2 r.], 214v, 415v, 439, 442; *GrzegRóżn* K3v; Można Rzeczpoŝpolita y was vbogáci *KochZg* B; Valentiorum hic laterum est, Moźnieyŝyŝych ten yeŝt boków. *Mącz* 474b; ieflibychmy iefŝcze y Pánu ŝwemu y tákim moźnym ŝwiádkom [*aniólom, patryjarchom, prorokom*]/ o ktorých tu ŝyŝyŝymy/ nie wierzyli *RejAp* 176v, 47v, 94, 145, 178v; *GórnDworz* S3, Bb, Ff4v; *HistRzym* 13v, 21, 41, 41v, 48v (16); Abowiem iefliżeŝ możnieyŝyŝy/ nie roŝciágay moźnoŝci ŝwey ná vpadek á ná ŝciŝk żadnego człowieká *RejPos* 61; co Pan opowiedáć raczy onym krolom/ onym mocarzom/ á onym wŝytkim co namoźnieyŝym ŝtanom ŝwiátá tego *RejPos* 222v, 25, 50, 76v *marg*, 78v, 175 (18); *BiałKat* 181; *RejZwierc* 11v, 22v [2 r.], 53v, 68, 86 (14); Ktory ma ná lewey ŝtronie moźnieyŝyŝy lud moźe ŝie potkáć z nieprzyiácielŝkim czólem *BielSpr* 36v; Lecź mąź moźny (*marg*) wł: mąź rámieniá. (-) miał ziemię/ á kogo w wćciwoŝci miano/ mieŝzkał ná niey. *BudBib Iob* 22/8, *Ruth* 2/1, 2.*Par* 2/6, 16/9, 1.*Esdr* 7/27; *BudBibKaw* A2v; *MycPrz* I Cv, [C]2v, C4v; a poŝpolicie ié [*ryby*] rádzi noŝzą do tych mieŝzczan moźnieyŝyŝych álbo do Kŝieźeý *Strum* Iv; *WierKróc* A4, B, B2; *BudNT przedm* cv; *StryjWjaz* B3v; *CzechRozm* 257; *Paprpán* Cv, G2v, H2v, H4, M2 (11); *ModrzBaz* 113; *KochDryas* A2v; Ná was tedy krzywdę ŝwá/ y żáłoŝć niezmierną Kládę/ moźni bogowie *KochOdpr* C3v; *KochPs* 4, 63, 67, 70, 71 (14); myŝląc w nocy w obozie/ iákoby nieprzyiácielá moźnego pokonáć mógl *SkarŻyw* 396, 353; *StryjKron* 245, 280, 385, 395 [2 r.]; *CzechEp* 212, 382 [3 r.]; A Wołhá rzék pólnocnych moźna Kŝieźná bieży. *KochJez* B2v; *KochEpit* A3v; *ReszPrz* 31; *ReszHoz* 121; *ArtKanc* I2v, Q11v, S8, T19; *GórnRozm* Av, G4v; *KmitaPsal* A3; *KochProp* 13; gdi domi mozne zaŝluzone od dawnego wieku Kroleŝtwu themu/ moca y gwałtem vcíŝkano *Paprup* E3, C, E3v, Gv,I3, L4; *ZawJeft* 9; Praevaleo – Ieŝtem moźnieiŝzi, waznieiŝzi. *Calep* 844b; Magnarius – Kupiecz moźni. *Calep* 628b, 128a, 584a, 828a [2 r.]; *GrochKal* 21; *Phil* C2v, D; *GórnTroas* 7, 20, 58; *GrabowSet* Ev, Pv; *OrzJan* 22, 63, 67, 98; *RybGęŝli* D4; Idzie zá mną ten ktory moźnieyŝyŝy iefť niźli ia [*fortior me*; mocnieyŝy *Leop*] *WujNT Mar* 1/7; A oto mąź Aethyopiánin Rzeźániec moźny [*potens*] Kándaki krolowey Aethyopŝkiey/ ktory był przelozonym nád wŝytkimi ŝkárby iey *WujNT Act* 8/27, s. 140, *Act* 25/5, s. Xxxxx3; *SarnStat* 111, 133, 440, 985; *KlonKrGum* Av; bez ktorego [*posłuszeńŝtwa*] y nalepŝze Hetmáńŝtwo/ rżády y męŝtwo/ nizacz nieŝtoi. (*marg*) Woýlko moźne bez poŝluŝeńŝtwa k czemu przjrownáne. (-) *PowodPr* 62, 8, 62, 72, 73, 83; *CiekPotr*)(2v, 88; y Bardiow/ Miáŝto málo moźnieyŝze niź Podolŝki Kijow. *CzahTr* Hv; *GosŝCast* 71; *SapEpit* A3, D2; *KlonWor* 14; *SzarzRyt* C2v, D2v.

moźny w kogo, w co (4): Wízák iefť w lud dobrze, moźna/ tá náŝza ŝáŝiádá [*Litwa*]. *BielSat* G3; *HistRzym* 52; Niewiáŝty teź/ zwáŝzczá ktore w máieťnoŝć y w przyiációlly ŝá moźne [*quae opum et amicorum potentia sunt fultae*]/ zwykly ŝię hárdźiey niź przyŝtoi przeciwo męźom záchowác. *ModrzBaz* 32v; *StryjKron* 170.

moźny czym (1): práwé tu Niemce naydźie/ męźtwem/ bronią y miáŝty moźné *OrzJan* 81.

moźny nad kim (3): *RejPs* 154v; *RejKup* aa4; A vczyńil go [*Faraon Józeŝa*] Kŝyáźećciem moźnym nád inymi *LubPs* Y.

możny w czym (5): PRzecz fie ták kochałz człowiecze iż wiele możelz zle vczynić/ á ieltes możny wfrogóci fwoiey *RejPs* 78; Syny fwoye w obfitoścyach możne zoftáwili *LubPs* D4; *HistRzym* 52; *HistLan* E3; Armipotens – Mołzni wriftunku, Oręzu mogący zdolacz. *Calep* 96b.

możny gdzie [w tym: w czym (7), na czym (4)] (11): *BibRadz Gen* 10/9; vciekł im Alexánder/ ktory potym możnym był w Zydołtwie *BielKron* 118v, 67; *KochSat ktv*; iákoby zli/ á burzliwi ludzie/ nigdy w ziemi iego możni nie byli *GórnDworz* Hh8v, A2; *HistRzym* 91; *RejPos* 44; *ArtKanc* I2v; *Calep* 345b; Iáki był Abrákám/ y Dawid/ y Iozáphát/ y Ezechiałz/ y Iozyafz/ y inni możni y bogáci ná ziemi: á iednák święci y v Bogá wielcy. *SkarKaz* 638a.

Ze zdaniem okolicznikowym stopnia [w tym z zapowiednikiem: tak (9); iż (4), aby (2), że (2), by (1)] (9): *RejŁas w.* 18; á wlfakoż ták możnemi vczynił był ie iż poliadáli rozliczne národy *RejPs* 154; A nieobrał fie żadny thak możny áby kiedy mógl co przełzkodzić iem *RejPs* 154v, 94; *RejWiz* 30; Są thák możni/ iż każdy s nich może mieć hordy fwoiey łto tyliąc. *BielKron* 439; *RejAp* 96v; *GórnRozm Av*; *GórnTroas* 8.

W połączenia z nazwą osobową lub etniczną (13): *HistRzym* 102v; Rozdziewił możny Turczyn na nas łwą páłzcżekę *PaprPan* B4, A3v, L3, S, Z3v, Cc2; *KochOdpr* C4; TE n pás Grétá podftárzawłzy łobie/ Poświęciłá/ można Venus/ tobie. *KochFr* 62, 76, 129; Sławy głos fię rołpłynął wálzey o Książętá Moźni Rádziwilowie *SapEpit* A3, A2.

W połączeniach szeregowych (26): *RejPs* 214v; *RejKup* dd8; *LubPs* Fv, G, cc6v; *KrowObr* C, 241v; *BibRadz 2.Esdr* 9/32; Przywiódł Priamus do miáltá ku miełzkániu co nazacnieyłze/ możnieyłze/ á godnieyłze męże *BielKron* 55; *Mącz* 271b, 474b [2 r.]; *HistRzym* 52; *RejPos* 272; Thákżec báczny á mądry człowiek y lwá vkroci rozumem łwoim/ to ielst złego/ możnego/ á vpornego człowieká *RejZwierc* 72, 8v, 68; *BudBib 2.Esdr* 9/32; *CzechRozm* 217v; *SkarŻyw* 373; *StryjKron* 385; *GórnRozm* I3v; potężnym amoznym anaonczas wszystkimu łwiatu niemal łtraszliwym Monarchom woinę wsczáwłzy przez niemáły czas wíedli *ActReg* 41, 12; *SkarKaz* 633b; *KlonWor* 74.

W przeciwstawieniu: »możny ... ubogi« (2); á kto możnieyłzy/ tén vbołżzemu ielst Tyrannem. *GórnRozm* C2v, H.

W porównaniach (3): Máłz tu łilá ták możnych iák Turecki Báłzá *PaprPan* Bv, R2; *GórnRozm* E3.

W formułach grzecznościowych i dyplomatycznych (4): *KochSat ktv*; Naiáłniełżzemu Kłiążęcicu/ á naymoźnieyłżzemu w Krześciańłtwie pánu/ Pánu Zygmuntowi Augułłtowi *GórnDworz* A2; *RejPos* A3; *WujJud* A2.

W charakterystycznych połączeniach: możny (-a, -e, -i) bohater, bogowie (2), cesarz (7), hetman (2), kanclerz, krol (62), krolowa (4), książę (14), księżna, kupiec, mąż (8), monarcha (2), nieprzyjaciel (15), obrońca (2), osoba (2), pan (19), pani, panię, patron, prorok, przyjaciel, senator, sprawca, szlachcic (2), tyran (4), walecznik (wojak) (2), wodz (2), zwycięzca (2); możny (-a, -e) dom (3), familia (2), kościół, krolestwo (5), księłstwo (2), lud (2), miasto (5), narod (12), pańłstwo (2), rod, rzeczpospolita (2); możny (-a, -e) huf, rota, wojsko (3), zastępy; bardzo możny (3); możnym (się) (u)czynić (3), przełóżyć, stać się.

Przysłowia: ábowiem kto możnieyłzy ten lepłzy był. *BielKron* 326v.

gdzie ielst práwo iáko páięczyná/ Sieci targa kto możny/ vwiaznie [!] chudźiná. *Prot* C4.

Fraza peryfrastyczna oznaczająca Boga: »on który możny jest i święte imię jego« (1): Abowiem wczynił mi wielkie rzeczy on który możny [*potens; mocny Leop*] ięft/ y święte imię jego. *WujNT Luc* 1/49.

Zwroty: »być [*komu*] możnym« = *być hojnym, łaskawym dla kogo* (1): Trzecia o Pana Andrzeia Czechowskie⁶⁰ *merita patris eius* wspominając prosili [*posłowie*] aby [*król*] mu był możnym, albo iaka insza dzierzawka dana. *ActReg* 25.

»możnym [*komu*] być« = *zagrozić komuś* (1): A drudzyby [*Polacy*] ná Niż pošli/ y mogło by fię ich ták wiele ták zebrać/ żeby nam możnieyfszy/ y cięższy byli niż Tátárowie/ ábo Turcy. *GórnRozm* E3.

Wyrażenia: »anioł możny« (1): Y widziałem pothym Anyoła możnego [*angelum fortem Vulg Apoc* 5/2; ányoła mocného *WujBib*]/wołáiączego głófem wielkim *RejAp* 50v.

»Bog (jest) możny, na(j)możniejszy« = *Deus fortis PolAnt; Deus praepotens Modrz* [szyk 30 : 24] (48 : 6): Włfytko fie to ftáło przed oblicznością bogá onego możnego przed ktorem drzy włfytká ziemiá *RejPs* 169, 91v, 201v; *RejJóz* Q3; Tyś od wiekow możny Boże náde wfszytkim przełoż on. *LubPs* T6, B6, D4v [2 r.], E, Ev, E3v (29); *RejWiz* 122; *BibRadz* 2.*Esdr* 9/32; Włthąpił ięft Pan w wielkim vwefeleniu/ á Bog możny w głófności trąby. [*Ascendit Deus in iubilo, et Dominus in voce tubae Vulg Ps* 46/6]. *RejPos* [136], 17, 86, 116, 150v, 234v, 254v; *RejPosWiecz*² 91v; *RejZwierc* 10v; A teraz Boże náłz/ Boże wielki możny y ftráłzny [*Deus magne fortis et terribilis*]/ który ftrzeżełz przymierza y miłofierdzia/ nie lekce sobie pokładay tego wfszytkiego vtrapienia ktore ogárnęło nas *BudBib* 2.*Esdr* 9/32; *CzechRozm* 183v; *ModrzBaz* 52v, 54, 87v; *ArtKanc* Q15, T3v; *GrabowSet* S3; *WujNT* Xxxxx3; Bog ięft bogáty, możny, y fámemu tylko Možność trzebá przeczytác *CiekPotr* 38.

»możne bostwo« (9): *RejPs* 141; thák iż wielkim ftráchem vłtráłzeni przed onym możnym Bołtwem ię⁶⁰/ mułieli precz wciekác przed oblicznością ięgo. *RejPos* 194v, 122v, 133v, 137, 144, 150 (8).

»ludzie możni, czł(owi)ek możny« = *virii potentes PolAnt, ModrzBaz; potentes PolAnt; homines potentes ModrzBaz* [szyk 16 : 10] (14; 12): *RejPs* 59v, 112, 173; *BibRadz* 2.*Mach* 4/50; *BielKron* 76; *RejAp* BB2, 82; przedfię zołtał wielkim á możnym człówiekiem á pirwfszym po krolu w obcym krolełtwie onym. *RejPos* 215v, 57v, 120v, 282, 298; *RejZwierc* 72; Ludzi możne [*rękojemstwo*] z domow wypędziło/ á wczyniło/ ie tułáiącymi fię miedzy cudzemi narody. *BudBib Eccli* 29/23; lecz káżdá Rzeczpołpolita y káždy wiek/ doznał bárzo wiele złęgo od ludzi możnych ále męftwem nieozdobionych. *ModrzBaz* 42v, 7v; *SkarJedn* 132; *KochPs* 24; *SkarŻyw* 192, 354, 510; *CzechEp* 233; sftánie fię vbogiemu Szłáchćicowi lekkość iáka znáczna od człówieká możnego/ pozowze/ vyzrżę iáko wygrałz. *GórnRozm* H4; *WujNT* 8; *GosłCast* 66; *KlonWor* 74.

»możny mocarz« [szyk 1 : 1] (2): *RejPs* 111v; Gdzie oni Monárchowie/ gdzie Mocarze możni/ [...] Izali tákże pomrzcć nie wfszyfcy mułieli? *KołakCath* C2v.

»możny, na(j)możniejszy (jest) Pan (nad Pany)« = *magnus mundi princeps PolAnt; praepotens Deus Modrz* [szyk 40 : 22] (60 : 2): *RejPs* 141v; *RejKup* dd8; Pan możny przed ktorem drzą ty fwyeckye możności/ Onći to yeft Pan możny co włfytko zhołdował *LubPs* F4, C, C3, E3, F4 [2 r.], G (32); Będyeć iuz žal obrázić Páná ták możnego. Ktory cie może zniłczyć y wczynić fwięty *RejWiz* 187; *RejZwierc* 109; Ale Iudałzowo rycerłthwo/ wzywáiąc możnego Páná fwiátá tego/ który oprócz

táránow/ y oprócz wŕzech przypraw woiennych zá czáfow Iozue podwrócił Ierycho/ wnet gwałtownie á frodze dobywáło murow. *BibRadz 2.Mach 12/15; RejAp 96v, 115, 150, 150v [2 r.], 164; RejPos 77v, 79 [2 r.], 139, 271, 316v, 326v, 335v; BudBib 2.Mach 12/15; ModrzBaz 127; Wieczné iest imię twoie/ możny pánie/ A łławá twoiá nigdy nie uftáne. KochPs 198, 121, 140,145; MWilkHist D4, D4v; ArtKanc L13, P19v; SzarzRyt A2.*

»możny Pan Bog« [szyk 8 : 5] (18): Wywyzłaycyelz z wyelką czcyą Páná Bogá możnego *LubPs Xv, Lv, M4, S3v, Xv, cc6v, gg5; RejWiz 95; RejAp 149; RejPos 29; ArtKanc M3v; Moźnieyŕzyć nierownie P. Bog ná nas z pomftą zgotowány/ niżeli Turek PowodPr 81; SkarKazSej 670b.*

»wszech (na)moźniejszy« (2): *RejPs 201v; Táka/ o królu wŕzech moźnieyŕzy/ żoná Dniá dźiŕsieyŕzého tobie przyniesioná KochPs 68.*

»na wszem możny« [szyk 3 : 1] (4): Moźny ná wŕfem dobrotliwy á wŕfchmocny Pánye *LubPs G, F4; Vciecźże fie iac rádźę do Bogá onego [...] co iest ná wŕzem możny RejWiz 124v; ArtKanc Q15.*

»ze wszech, nad wszemi na(j)moźniejszy; we wszech możny« = *praepotens Modrz (1 : 1; 1): RejPs 141v; Dobrorzecźże Dułzo moiá ná wŕzem Pánu tákiemu/ Spiewáiąc mu Alleluia iáko we wŕzech moźnemu LubPs X6; ModrzBaz 87v.*

Wyrażenia peryfrastyczne oznaczające Boga, Chrystusa: »Baranek namoźniejszy« (1): iż s tym Báránkiem namoźnieyŕzym ŕwoim wŕzytki moczarze ŕwiáthá thego y wŕzytki ŕrogoŕci iego zwyciężyć á márnne porázić macie. *RejAp 145v.*

»możny hetman« (3): *LubPs E3v; iż on moźnieyŕzy Hetman Pan twoy ŕtáne mocno przy thobie/ á rołciągnie nád tobą/ iákoŕ ŕyŕzał/ moźnoŕc Boŕtwá ŕwoiego. RejPos 79, 79.*

»możny krol« = *potens rex Vulg, PolAnt; rex fortis Vulg [szyk 15 : 6] (21): RejPs 71v; AZaŕz nie ŕłufzná drogę mam iŕcie do tego/ Wywyzłázć cie Boże moy Krolá ták możnego LubPs ee6v, G4, P5v, T5, V5v marg, V6v, Z3v marg, Z4; RejAp 22v; RejPos 9v, 16v, 85v, 263v, 326v; Ktorego [Chrystusa] czáfow ŕwych pokaże błogofławiony y łam możny krol kroluących/ y pan pánujących. BudNT 1.Tim 6/15; CzechRozm 177; KochPs 70; LatHar 364; WujNT 1.Tim 6/15; ZNiŕzcź/ z niebá Krolu moźny/ Zywym płomieniem twey ŕwiętey miłóŕci / Oźiębły/ á niezboźny Smył GrabowSet I2v.*

»możny monarcha niebieski« [szyk 1 : 1] (2): ZAcznićie nowá moźnému/ Pieŕń Monárŕze niebieŕkiemu *KochPs 144, 147.*

»możny obrońca (nasz)« [szyk 4 : 2] (6): PAnie boze pnaŕz któryŕ iest [...] moźnem obroncą náŕfem wewŕfch mrzygodach náŕfych *RejPs 87v, 37; LubPs I2v marg, T5v á arg, bb4; Iżem ia iest który wyznawam ŕpráwiedliwoŕc adieŕtem moźny obrońcá ku wybáwieniu káźdego [magnus servandum PolAnt Ps 63/1]. RejPos 150.*

»ociet możny« (1): przed twym okiem/ padáiąc/ ŕerdecznie Proŕiłem/ o lutoŕc/ Oycze moźny wiecznie *GrabowSet D2.*

Wyrażenia peryfrastyczne oznaczające szatana: »ŕwiata moźny pan« (1): y ták zwycięży ŕzátána/ ŕwiátá możnego Páná. *ArtKanc L19v.*

»możny sprzeciwnik nasz« (1): Wŕpomozýŕz ty nas łam w tym boiu náŕz wŕzechmogácy Pánye/ ná tego ták możnego ŕprzeciwniká náŕzego *RejPos 73.*

Szeregi: »możny i (a) bitny, waleczny« (1 : 1): bo Tyrus był możny á waleczny. *HistRzym* 78; *OrzJan* 14.

»bogaty i (a) możny« [szyk 4 : 4] (8): y zowiem Krolá bogáтым y możnym Krolem tego/ który Krolestwá swego obronić może ludem swym włádnym/ przeciwko nieprzyiaćielowi každemu swemu. *OrzRozm* N2; *Experiuntur opes suas*, Cic. Kořtuyá yáko bogáći á moźni łá. *Mącz* 279a; *ModrzBaz* 19; *GórnRozm* I3v; *SkarKaz* 638a; *CiekPotr* 38; *SkarKazSej* 670b, 682b. [*Ponadto w połączeniach szeregowych 3 r.*].

»groźny a możny« (1): Thedy nielza iedno iuź muřieli chowáć żołnierze á ludzi groźne a możne/ ktorzy ieźdząc po mieřciech/ gwałtem á mocá łápáli á wiázáli/ ty ktorzyby niechcieli odstąpić od Kryřtułá *RejPos* 282. [*Ponadto w połączeniu szeregowym 1 r.*].

»hardy i możny« (1): Aź gdy potym przyřłá wiárá Chriřtyáńńka ná rozřádek/ y ná regiment ludzi hárdych y możnych: ták z řtrony zwierzchnořci źiemřkiey/ iáko y náuki Filozowřkiey *CzechEp* 233.

»mądry a (i) możny« (3): *HistRzym* 61, 106v; Kárzeł bowiem wielki/ pirwřzy Cefarz ná zachod łłońcá/ od Papieźá obrány: był pan mądry y możny *NiemObr* 169. [*Ponadto w połączeniach szeregowych 2 r.*].

»możny i męźny« [szyk 3 : 2] (5): *RejAp* 82; Bo te liedńm pior iák widziř przeto im nádano/ Ze y możne y męźne záváźe Mniřzki znano. *PapřPan* S, L4, X; *PapřUp* C2v.

»mocny a (i) możny« = *fortissimus et potens Vulg* (5): átołi ieřt on który ieřt námocnieyřły á námoźnieyřły wkáźdey řpráwie waleczney. *RejPs* 35; *Leop* 1.Par 5/24; *RejPos* 29; *MWilKHist* D4, D4v. [*Ponadto w połączeniach szeregowych 3 r.*].

»możny i (a) sławny« [szyk 4 : 1] (5): *HistAlHUng* A4; *LubPs* Z2v; *RejPos* A3; Powiedał iednego czářu v łtołu on wielce możny á sławny [*fortis et illustris*] mąź/ IAN TARNOVVSKI *ModrzBaz* 47; *GórnRozm* A2.

»możny a (i) srogi« [szyk 2 : 1] (3): Widząc teź około łiebie możne á frogie nieprzyiaćioły/ czártá y złe á okrutne ludzi á moczarze řwiátá tego *LubPs* A3v; *RejAp* 150; *SkarŻyw* 355.

»wielki, (i, a) możny« = *magnus et fortis, magnus et robustus PolAnt* [szyk 20 : 2] (22): Bo řnadź yeřliby wyęřłsey á moźneyřłsey łoby nabył/ nye thák żonyby dořtał yáko do nyeyby łie wnyewolníká obroćił. *GliczKsiąź* P5; *LubPs* V5, ff2v; Abowiem przed nim drży wřzeláki źiemřki vrząd/ y káźdy naywięřłszy y naymoźnieyřzy wedle tego řwiátá Máieřtat. *BibRadz* *3, *2, *Gen* 18/18, *Deut* 4/38, 9/14, 3.*Esdr* 6/14; Miářto Friburskie ieřt známienite/ głowá Brizgoyřkiey źiemie wielkie á możne/ ktore czářu potrzeby trzy tyřiące ludu wywodzi przeciwko nieprzyiaćielowi. *BielKron* 286v; *RejAp* 122; *RejPos* 115v, 215v; *BiałKat* 181; Abowiem łákomřtwo wielki tho ieřt á możny pan. *RejZwierc* 37, 170; *BudBib* 3.*Esdr* 4/41, 6/14; *KochPs* 145; *StrykKron* 300; *WujNT* 192 *marg*, 517. [*Ponadto w połączeniach szeregowych 4 r.*].

»możny, (i, a) zacny« = *praestans et auctoritate insignis Modrz* [szyk 5 : 4] (9): *LubPs* A4; *KwiatKsiąź* P3; *CzechRozm* 104, 192; *ModrzBaz* 141v; Bo tá ieřt powinnořć Panow Chriřćiáńńkich/ ktore Pan Bog możne y zacne czyni ná to: áby z nich pożytecznieyřsze zbáwieniu ludzkiemu y podnieřeniu imieniá swego Bořkiego/ łługi mieć mogł. *SkarJedn* A6v; *SkarŻyw* 192, 510; co

nieprzyjaciela tak zacnego y możnego do wstąpienia y klęski przyprawiło? *PowodPr* 20. [*Ponadto w połączeniach szeregowych 5 r.*].

W przen (115) : Ze łą tak możne á ołtre ná wlfem ftrząły twoye/ Przez ktore w fwą moc podbijesz fprzećiwniki fwoye *LubPs* M2v; Wybięś z rąk ludu tego on tak ná wlfem możny miecz *LubPs* T5v; Pirwfle zącęcye w żywocye tego cyála mego/ Oglądaly możne oczy Pánye Bołtwá thwego *LubPs* eev, E3, E3v, G4v [2 r.], N6, O5 (18); *BibRadz Dan* 11/5; *Mqcz* 474b; bo przed tą moczą vpada kázde koláno naymoźnieyfe/ y niebiełkie/ y ziemłkie/ y piekielne. *RejAp* 85v; iż człowiek [...] cudności człowieczey/ kthora w położeniu kftałtownie członkow zależy/ nie iedno oczymá/ ále y inemi łmyłły vżywać požada: nie miłość thego przyczyną ieft/ ále ona chćiwość nápełnienia żadzy ciełefnych/ [...] ktora chćiwość bywa czáfem tak można/ iż człowieczy rozum wyłzpoći. *GórnDworz* L1; A kázdy co łtał y dziś łtoi z nádzyeią łwoią pod łwiętą opátrznóćią iego [*Boga*]/ á pod tym możnym krolełtwem ie⁸⁰/ [...] przypadnie mu wlyztko/ chocia łam o tym áni pomyłli *RejPos* 316v, 284, 316, 331, 343v; *KochPs* 23; Tę przywáre młodość ma/ iż popędliwości Hámovác fwéy nie vmié/ ni możney krewkości. *GórnTroas* 22; *GrabowSet* V2; *OstrEpit* A4; *KołakCath* C4; Iáko można ieft modlitwá fprawiedliwego. *WujNT* 794.

możny czym (1): *Quid gloriaris in malitia, qui potens es in iniquita*. CZemu fie chłubifz Tyránnie/ Z twoich práktyk złołćią możnych? *SzarzRyt* A4.

W porównaniu (1): Yák przetchliny hucznych wod tak on gniew twoy możny/ Ieft nędznemu łumnieniu memu závždy groźny *LubPs* L4.

W charakterystycznych połączeniach: *możny (-a, -e) duch [= oddech], głos (2), gniew, kolano (2), miecz, nogi, obrona, oczy, opieka, panowanie, pomoc, ratunk, sprawa (5), władza, znak*.

Wyrażenia: »można myśl« (1): Bo Bog ieft tak można myłł/ że go nic nie rułzy/ Lecż on przedfię závždy wie tu o kázdey dułzy. *RejWiz* 138.

»można(-e) ręka, prawica (a. prawa ręka), ramię [czyja, czyje]« = *manus robusta PolAnt*; *potens manus Modrz* [szyk 73 : 4] (69 : 6 : 2): iż można práwa ręka iego [*Boga*] okázuiie możność łwoię á wynołi kázdego wiernego łwe⁸⁰ łkázdego fprzećiwiełtwa iego. *RejPs* 173v, 124v, 131v, 164, 174v, 188, 203v, 206; A będyem zbáwyeni przez twą możną práwicę *LubPs* S3v, B4v, C, D4v, E2v, Fv (29); HErkules dziwny mocarz był/ [...] Złodzieie á złoczyńce/ iego rołkołz byłá/ Gdy iego możná ręka/ łrodze ie dawilá. *RejZwierz* 43; *RejAp* 15v, 199; Gdyż nie ieft żaden krol áni żaden mocarz kthoryby fie fprzećiwic mógl możney ręce twoiey [*Panie Boże*]. *RejPos* 198; Trzecie obaczay/ iáko ten Pan [*Bóg*] ołobámi nie brákuie/ á iáko z dáleká dołiąga możná ręká iego *RejPos* 245 v, 25, 30v, 74, 77v, 78v (23); wdzięczná á miłá dułzycá wpada w możne ręce Pána [*Bogu*] tego/ ktory iá podác może ná wieczne zátroczenie/ czego łrogołć ziemłka vczynic nie może. *RejZwierc* 259, 10, 173v, 196; *BudBib* 2.Par 6/32; *ModrzBaz* 58; Który [*Bóg*] lud łwóy zych wyrwał okrutney páłczeki/ [...] Wyrwał nie zwyciężoną możną ręką łwoią *KochPs* 199, 25, 110, 133, 160; *ArtKanc* D8v; *GrabowSet* K3; y obtoczyłes [*Boże*] ie [*wiernych*] murem możnego rámięniá łwoięgo *SiebRozmył* E4v.

»możne słowo« (2): *CzechRozm* 93v; A czynil to wlyztko/ możnym łłowem łwoim/ nie ináczey iáko Bog. *NiemObr* 105.

Szereg: »możny a srogi« (1): BOg ftánał w bożnicy nád wŕze ine bogi/ Vczynił nád nimi ład możny á frogi *LubPs* S5.

a. *W funkcji rzeczownika; potens Vulg, Modrz, Cn; princeps PolAnt (115)* : á ci możni ktorzy fie łobie zdádzą gorámi wyłokiemi/ áby zá łpráwą iego pokoy miedzy ludzmi mnożyli. *RejPs* 105; komuŕz by tedy włáfniey miał nalezec przodek chwały wŕfelkiey iedno naymoznieyŕŕemu y wywyłŕzonemu nád wŕŕe ine nazacnieyŕŕe ftany. *RejPs* 146v, 70v, 204v; *LubPs* T5; *RejWiz* 44 [2 r.], Dd4v; *Leop 2.Esdr* 11/14; (*nagł*) Z możnym zły łpołek. (-) [...] Bo to złe towarzýŕstwo/ iam vbogi tyŕ pan. *RejZwierz* 117v, 118v, bb4v [2 r.]; Przeto co możnieyŕzy kleŕzczenie przy żonách chowáią *BielKron* 261, 246v; *Mqcz* 474b [2 r.]; tykáć nie trzeba/ zwłáŕzczá możnych/ bo igrzyłko z nimi iefth niebełpieczne. *GórnDworz* O3; *RejPos* 29, 79, 305v; *BielSat* N4v; *HistLan* Ev; *RejZwierc* 79, 79v, 171, 190v, [272]; On [*Bóg*] obraca możne wniwecz/ łędzie ziemłkie iáko łtzcza rzecz czyni. *BudBib Is* 40/23, *Ps* 59/3[4]; *WierKróc* B2v; *PaprPan* Ev, S, Aa3; Zás z iáwłzy z bogáctw ludzi bogátych gorne mnimánie/ z narodu łłácheckiego nádętoć y wyłoká myŕł/ z moznieyŕzych [*qui potentiores sunt*] pyche/ porównáią ŕię zwierzchni y zacni z niŕłzemi *ModrzBaz* 19; A iefłizeby ŕię tráłfo możnemu práwo przegrać/ tedy y łędziemu y łtrnie odpowiada/ y niebezpieczeńŕstwem groŕzi. *ModrzBaz* 94v, 19, 21v, 30, 39v, 44 (14); *SkarJedn* 168, 343; *KochPs* 171, 186; Láłkáwość w niey [*ŕw. Pauli*] wielká byłá/ y przeciw pokornym łágodność. zmoŕznymi fie w rzecz niewdawáłá: wŕzákŕze ŕię pyłŕznymi y butliwymi nie brzidzilá. *Skarŕyw* 140, 87; *GórnRozm Av marg, A4v marg, C2v marg, C4v* [3 r.], E2 (12); *PaprUp* L4v; *GrabowSet* C3v; *OrzJan* 60; *SkarKaz*)(3; Bo choćáłz nie porównam máiętnoŕciá z możnym/ Leć cnotá z dobrá łławá łtánie o bok z koŕdym. *CzahTr* K; Przez nie [mádroŕć] będe miał łławę v ludzi/ y vczczenie młody od łtárych/ y będe oftry w rozłádku/ y v możnych dziwny [*et in conspectu potentium admirabilis ero Vulg Sap* 8/11; y przed oczymá mocarŕów będe w podŕziwieniu *WujBib*]. *SkarKazSej* 657b; *SapEpit* Bv.

W połączeniach szeregowych (3): *KrowObr* 11v; *Leop Eccli* 13 arg; Bo przypátrŕcie ŕię/ brácia/ wáłzemu powołániu/ iż nie wiele mádrych wedle ciáłá/ nie wiele możnych [*potentes*]/ nie wiele zacnego rodu *WujNT* 1.*Cor* 1/26.

W przeciwstawieniach: »możny... ubogi (9), nędznik (a. nędzny) (6), słaby (4), chudy (a. chudzin(k)a) (4), podły (a. podłęgo stanu) (3), cichy, niewinny, lud pospolity« (29): *RejPs* 105; By możny baczył chudego Włŕyto by wdziáł z niego *RejRozpr* I4; *RejRozm* 397; Gdyŕ on [*ŕwiat*] możnym hołduie/ łłábe záwŕdy gniecie. *RejWiz* 35; Záwŕdy Wilk gromi Owce/ Orzeł Gęŕi łámie/ Táłke cíchy przed możnym ná wolnoŕci chramie. *RejWiz* 102, 106v, 122, 123; á nie łolguyćie vboŕłzemu/ áni mieyćie w więczłzey wadze możnieyŕze⁸⁰ [*faciem magni*] *BibRadz Lev* 19/15; *RejPos* 85v; ázálz nie iefth zdręczon nędznik od możnieyŕzego? *RejZwierc* 260, 79v, 226, 244, 244v; Ile tedy iefł łłáhcícow/ tyle iefł nád podleŕzym łtanem Krolow: y owłzem ile możnieyŕzych/ tyle nád chudŕinámi Krolow. *ModrzBaz* 72, 73 [2 r.], 94v; *KochPs* 49; *GórnRozm* B4, F, I, I2, I3v [2 r.]; Wŕŕyftko myŕłiwcy ná tym biédnym ŕwiećie/ Moŕnieyŕzy záwŕdy podleŕŕzego gniećie. *KochFrag* 39; Moŕny łłábfzego łkubł miałto pomocy. *KlonKr* A4; vłtáwicŕnie ŕię lud poŕpolity z możnieyŕzemi y z pátrycyámi wádzil *SkarKazSej* 691a.

Wyrażenia: »barzo możny« (1): Praepotens – Barzomozni. *Calep* 838a.

»możni świata tego« (1): á podfzczuwáią możnieyŝe ŝwiátá tego ná niewinne Páńłkie *RejPos* 266v. *peryfr.* »wiecznie możny« = *Bóg* (1): DZiękuięć wiecznie możny/ Oycze dobrotliwy *GrabowSet* P3.

Szeregi: »możny a (i) bogaty« [szyk 1 : 1] (2): Abowiem Bogáci á możni/ częłtokroć zwykli Rzecz poľpolitá wćilkáć y niłzczyć. *GroicPorz* b3; *SkarKaz* 483b. [*Ponadto w połączeniach szeregowych 2 r.*].

»możny, (i) mądry« [szyk 1 : 1] (2): *RejWiz* 173; Dla thego rofkázuie obráć możne y mądre/ áby prze niedofáték ŝwoy z boiáźni y z niepotężności będąc vwiedzeni/ Akciy przeciwko práwu [...] nie przyłádzili. *Phil* L2. [*Ponadto w połączeniu szeregowym 1 r.*].

»pan i możny« (1): bo pánom y możnym rzadko práwá ŝzkodzą *SkarKazSej* 696a.

»możny a sławny« (1): Pomnicieŝ teŝ y wi nato mozni á ŝlawni Senacie Swietłki *Paprup* D3.

»możny a śmiały« (1): Naprzod obieránie poľłow ná ŝeymikách tákie ieft: iż możnieyŝy á śmiełŝy czynią co chcą. *SkarKazSej* 694a.

2. *Mogący, taki, który może, jest w stanie coś zrobić; potens PolAnt, Calep, Cn; magnus PolAnt* (11) : Dla thego ŝię kocham w krewkościách/ w lekkościách/ w potrzebách/ w przelládowniu/ w wćilkách dla Kryŝtuła: ábowiem gdy nie mogę/ tedym możny ieft. *BibRadz* 2.*Cor* 12/10; mogę Wŝytkę Lártiádego obiechác drogę. [...] y iędzę/ źioły Moźná ludźi przetwárzáć/ to w pŝy/ to w woły. *KochFr* 129; Potis – Mozney. *Calep* 828a, 825b.

możny kogo, czego (1): Nubilis Quae est apta et matura viro – Meza moźná. *Calep* 706b.

możny ku czemu (1): ia ktory mowię wŝpráwiedliwości/ możny ku zbawianiu. *BudBib* *Is* 63/1.

możny czym (1): tedy im ŝię ći zdádzą iż s przyrodzenia nieco wielkiego doŝtápiłi/ ktorym yeft dano iż y ciełefnymi ŝilami/ y vmyŝlnymi ŝá możni. Poniewáŝ ich wiele widzimy/ Ktorem krom ich wyłtępu przygadza ŝię rodzącym/ iŝe y dowćipu bywayą gnuŝnego/ y ciała mgłego *KwiatKŝiáŝ* A4v.

możny w kim (1): Poniewáŝ doŝwiadczenia ŝzukaćie/ we mnie mowiące⁸⁰ Chriŝtuła/ ktory do was niemoŝe/ ále możny ieft w was. *BudNT* 2.*Cor* 13/3.

Zwrot: »być możny [cum inf]« = *móc* (1): chybá zwielkiey frogolći gniewu boŝkiego ángieli ŝá możni tákie okrucieńłtwá ná ziemi okázowác. *RejPs* 116v.

Wyrażenia: »za możniejszych lat, czasow [czyich]« = *kiedy się było w sile wieku* (1 : 1): áno fie poła ony zielenią coŝ łobie rofkopał zá możnieyŝych czáłow ŝwoich. A przecźŝe ty łobie małŝ mierźić łtárość ŝwoię? *RejZwierc* 172v, 172v.

3. *Taki, który przewyższa wszystko inne; wielki, ogromny; obfity, zasobny, znaczny, niezwykły* (33) : Moźne zwycięłtwo ktore Pan nád wŝzemi krolełtwy ŝwiátá otrzymác raczył *LubPs* O5v *marg*, C *marg*, M4, N4v, R3, Y (10); Abowiem ani bogactw żadnych możnieyŝych/ ani pewnieyŝych potporow ku żyćiu/ rodzice ŝynom ŝwoym zgotowác mogą/ iedno yełłiŝe ye rozumnie przyłączą podćiwym naukam/ y czwiczeniom wywołonym *KwiatKŝiáŝ* A2; Quantusquantus. Iákokolwiek wielki/ Albo niechay będzie moźne yáko chce. *Mącz* 338b; *RejPos* 284v, 326; áby nád nimi gdy ie ŝkarze á potym záłię pociełŝy okazał moźná hoyność Bołthwá ŝwego *RejZwierc* 174; Nie day mi tonác w powódź rzek moźnych. *KochPs* 100; w gáiu záŝ łoŝnowym Zdróy moźny bije *KochJez* B3 [2 r.]; *GórnTroas* 22; Długoli ten twoy gniew/ lud iuŝ łtrápiony/ Znáć będzie? [...] Zaŝ/ iáko moźny płomień/ ma ŝię łzerzyć? *GrabowSet* V; Bo cóŝ ieft więłŝzego/ Od ŝczęŝcia moźnego/ Iáko gdy kto doŝtanie człeká

pożądnego? *OstrEpit* A4; *KmitaSpit* B2v; Wam się czały ieszczęśliwe obiecały ftawic/ Przy was można fortuną chce iuz łwoy wiek bawic. *SapEpit* B; *SzarcRyt* A3.

W charakterystycznych połączeniach: *możne(-a, -y) bogactwa, cuda (3), chwała, dary, dobrodziejstwa (2), fortuna, głowa, hojność, płomień (2), rzeka (woda) (2), sprawy (2), szczęście, walka, zdroj, zwycięstwa; dobrze możny.*

Wyrażenia: »na wszem możny« (1): Ná wżem możną chwałę iego [*Boga*]/ narody oglądały *LubPs* V6.

»można moc« [szyk 3 : 2] (5): *RejPos* 50, 346; (*marg*) Zadne mocy nic nie łą bez Bogá. (-) pewnie by namożnieifze były mocy náfze/ zówždy nędznie ośłabiec mużą *RejZwierc* 264, 255v; *CzechRozm* 158v.

»można siła« [szyk 1 : 1] (2): On [*Turczyn*] z wołkiem niezliczonym ná Polkę się pułzcza/ Ale mu można siła Rułka nie dopułzcza. *PaprPan* B4; *KlonKr* F4.

Szereg: »zacyjny i możny« (1): A wżytki zacne y możne sprawy iego [*opus fortitudinis eius et potentiae eius*]/ [...] to iest wypifano w Kronikách krolow Medłkich y Perłkich. *BibRadz Esth* 10/2.

4. *Biegly, wprawny; potens Vulg* (7) : BŁogóławyony Pan Bog co ręce me ćwiczý/ [...] Ktory możne pálce me ku walce gotuye *LubPs* ee5v.

[*możny na co*: Biada wám którzyście na picie etc. możnemi. *MurzNT* 77v.]

możny w czym (5): *MWilkHist* I4v; *Pennipotens* – Możni w liataniu. *Calep* 773a; IEzu Dawidow/ nie day mnie nędznemu. Szkodzić: Imokowi w chytróci możnemu *GrabowSet* N4; A Żyd niekory imieniem Apollo/ [...] przyzedł do Ephezu/ będąc możnym w piśmiech. (*marg*) bário biegly w piśmie. Hebr. (-) *WujNT Act* 28/24, *Act* 7/22.

Przysłowie: Azałz kiedy może być możnieifzy vczeń nád miłtrzá [*Non est discipulus super magistrum Vulg Matth* 10/24]? ták iáko łam Pan o tym powiádać raczy. *RejZwierc* 259.

5. *Mocny, trudny do zniszczenia, nie dający się ruszyć, trwały* (5) : Chcemyli tedy ná żadnym łtopniu Królestwa Polłkiego nie chramác/ [...] w téy Wieży/ [...] łtale miełzkaymy połpołu: (*marg*) Kościól Wieżá iest można. (-) *OrzQuin* I3v; [*Baranek*] dzierzy kłięgi otworzone oddárzy od nich onych możnych łiedmł pieczęci/ korych żadne łtworzenie áni ná niebie áni ná ziemi otworzyć nigdy nie mogło. *RejAp* BB2; Było Troiéy ták możné páńłtwo/ y ták łtało/ Ze się mocy Gréciéy wżytkiéy nic nie bało. *GórnTroas* 8; *CzahTr* [D]v.

Szereg: »możny i stały« (1): dokąd [...] obecni z Pánem BÓgiem niebędziemy/ dotąd czeńto vpádać mułimy/ [...] ále kiedy nam łwiátłóć chwały onego Krolestwa ktore iest dołkonále zászwieci/ tedy możni y łtali zówždy łtać będąziemy. *KuczłKat* 390.

6. *Możliwy, taki, który może się wydarzyć; qui fieri potest Vulg, PolAnt, Cn; possibilis Vulg, Calep, Cn* (47) : *RejPs* 186v; *Possibilis dicitur quod fieri potest: huius antitheon est impossibile* – Możny. *Calep* 825b.

możny komu (4): Bo byłzmy yemv radzy zathim dobrem szanłzyeczsttwem ktore nam okałzvy wkałdey rzeczy nam możney zachowaly *LibLeg* 7/37; *Leop Mar* 14/36; vczynki ktore nie cżłowiekowi/ ále łámemu Bogu łą możne *CzechEp* 294; *WysKaz* X3v.

Frazy: »ile rzecz można« (1): Choć rozum moy Homerá/ w piśmiech niedośleże. Włzakoż ile rzecz można/ Oyczyźnie tym służy *KlonKrGum Av*.

»jako to rzecz można« (1): K temu/ iako to rzecz można/ żeby ieden zakonnik wżytkie co ich ná świecie księgi Graeckie/ Lácińskie y Syryjskie zfałszować miał *WujNT 555*.

»jeśli można rzecz, można li rzecz« = *si fieri potest PolAnt, Vulg; si possibile est Vulg (13 : 5)*: Y prośię miły pánie możnali rzecz oznacz mi dokończenie moię/ ábych mógł zrozumieć liczbę dni fwoich *RejPs 59; Leop 4.Esdr 4/44, Matth 26/39; BielKron 112; KochSat [C2]; RejPos 313v; Iesli można (rzecz) ile z was (być może) ze włzemi ludzmi pokoy máiący. Nie młzcząc się namilży/ ále daycie mieyfce gniewowi. BudNT Rom 12/18; CzechEp 4; WerGość 220; BielSen 15; A ia wnetże z pilnością wypytam káždęgo/ Iesliże rzecz iest można wiedzieć to od ludzi. ZawJeft 22; KochFrag 49; LatHar 692; RybGęśli Dv; WujNT Matth 26/39, Mar 14/35, Act 20/16, Rom 12/18.*

Wyrażenia: »wszelakim możliwym obyczajem« (1): A bliźniego miłować/ iest temu nie zażrzcę/ ále wżytkiego dobrego życzyć/ iemu służyć wszelákim możliwym obyczáiem *RejPosWiecz³ 99*.

»można (jest) rzecz« = *possibile, possibilis conditio, quod fieri potest, res viribus et potentatui alicuius conveniens Cn [szyk 19 : 12] (31): LibLeg 7/37; MurzNT Mar 13/22; Abbá/ Oycze/ wśyftkie rzeczy tobie są możliwe [omnia tibi possibilia sunt]: przenieśże ten kielich odemnie Leop Mar 14/36; gdyż ludzie/ vmieją więcz łobie takie rzeczy w głowie/ á ná vmyśle fwym zbudować/ że onemu mnińaniu ich/ nie iest rzecz można vczyńić dofyć GórnDworz N2v, A2v, I2v; RejPosWiecz³ 96v; BiałKat 328v; GórnRozm C3v; WujNT Gal 4/15; WysKaz)?(3v. Cf Frazy.*

a. W funkcji rzeczownika:

»można« = *rzecz możliwa (7)*:

~ *cum inf (4): RejZwierc 188 [2 r.]; GrabowSet S4; Bo iednąk wedle methodum, iako po sznurku/ káždęj rzeczy można dósdź SarnStat *4.*

Ze zdaniem podmiotowym (2): GrabowSet V; Dayże mi iefcze z Ianá y z Anny pociechę Działek mych; nie możnali áby się obaczył Pángracz CiekPotr 64.

Frazy: »jeśli można jest, możnali« (1 : 1): Iesli można iest Oycze/ niech ten kubek odemnie odeydzie *CzechRozm 227v; CiekPotr 64.*

»zaż można« (2): Zaż można/ byś się nie miał dáć vprośić *GrabowSet V, S4. ~*

»możno« = *rzecz możliwa, coś możliwego (5)*:

~ *możno komu (3): LibLeg 6/55v; Rad to vczyńyę/ ile mnye można będye. KromRozm III A5; KochFr 108; [ilie ym podług darow od Boga danych można UstKościel b].*

możno u kogo (1): Abbá/ OYcze/ wśyftko v ciebie można [omnia tibi possibilia sunt Vulg Mar 14/36; iest podobno WujNT]/ przenieś ten kubek odemnie. LatHar 707.

cum inf (1): A czobi theśf można kyedi bilo kro. iego mti prze pana voiewoda vczinicz thedi tho rad chce vczinicz LibLeg 6/55v.

Fraza: »jeśli można« (1): Lepiey/ iesli można/ ieden pfalm śpiewać zkruchą y z fercá podnieśieniem/ niżli lto zroftárgnieniem. *SkarŻyw 571. ~*

*** *Bez wystarczającego kontekstu (3) : Mechtig. Możny. Potens. Calag 345a; Minus potens quam tu, Mniey możny. Albo nie ták możny yáko ty. Mqcz 222ds.*

Synonimy: **1.** bogaty, mocny, silny, wielki; **a.** mocny, pan, przedni, wielmożny; **3.** wielki; **4.** biegły, ćwiczony, dobry, doświadczony, mocny, sprawny, umiejętny; **5.** gruntowny, hruby, krzepki, mocny, niedobyty, nieprzewyciężony, niewzruszony, niewyciężony, obronny, opatrzony, pewny, stały, stateczny, trwały, twardy, wielki; **6.** podobny.

Cf NIEMOŻNY, PRZEMOŻNY, WIELMOŻNY

JB